

Багрій Вікторія Неофидівна
викладач кафедри педагогіки і психології
Хмельницький національний університет

Гуманізація взаємовідносин учасників практики: портрет на основі взаємних очікувань.

Реформи, що відбуваються в Україні протягом 90-их років, викликали потребу у проведенні системи соціального захисту населення у відповідності до реалій сьогодення, розбудови якісно нової національної системи соціальної роботи, створення багаторівневої підготовки соціальних працівників.

Суспільство, як і його окремі члени, завжди мають, за словами Е.Фромма, інтенсивну потребу в системі орієнтацій, основу якої становлять цінності та ідеали [6]. Саме вони завдяки своєму світооглядно-інтегративному характеру служать як людині, так і соціальним спільнотам духовними векторами життя.

Чільне місце у структурі ціннісних орієнтацій посідають гуманістичні цінності, в основі яких є ставлення до людини та продуктів її діяльності. Засвоєнням норм гуманних взаємин, стверджував В.Сухомлинський, є важливим етапом формування гуманістичної поведінки. Остання, на його думку, стає досягненням особистості лише за умови, що її активна діяльність несе в собі загальнолюдські цінності [4]. Їх формування є необхідною умовою духовного та професійного становлення будь-якої особистості. Особливо це стосується майбутніх соціальних педагогів, які за родом своєї діяльності мають демонструвати найвище виявлення людяності, чуйності, терпимості, відповідальності та турботи за іншу людину.

Повага і захист людської гідності передбачають повагу, захист і реальне забезпечення основних життєвих прав людини, справжнього ставлення до неї як до найвищої цінності. Без розв'язання цього завдання

не можна гармонізувати ні відносини між державою і особистістю, ні відносини між людиною та суспільством, ні відносини між людьми.

Соціологи довели, що людина – не просто одна з цінностей, а цінність особлива, вона – творець матеріальних і духовних цінностей.

Висновки соціологів доповнюються положеннями у сфері етики про те, що особистість (її благо) є найвища цінність у кінцевому підсумку як кінцева мета всього суспільного розвитку [2, 28].

Мета статті полягає в тому, щоб через учасників педагогічного процесу, а саме студентів, керівників практик та керівників університету (викладачів), через їх очікування, обґрунтувати шляхи формування у них уявлень про сутність гуманістичних цінностей.

У дослідженні ми виходили з того, гуманістичні цінності фіксуються в поняттях моральної свідомості (турбота, відповідальність, повага, совість, і т.д.). Тому особлива увага зосереджувалась на засвоєнні студентами зразків моральної поведінки, усвідомлення їх особистісної та суспільної значущості. При цьому враховувалось, що у свідомості студентів уже склалася певна система ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим педагогічний вплив на формування у студентів педагогічних спеціальностей адекватних уявлень про сутність гуманістичних цінностей здійснювався з урахуванням психологічних механізмів розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості: ідентифікація, наслідування, мотиваційне опосередкування, конформність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів [3, 289].

Зокрема, індивідуальна робота в групі керівників практики показала, що зміст їх очікувань щодо студентів дещо ідеалізований. На їх думку, студент-практикант має бути:

а) високодисциплінованим ("готовність дотримуватись внутрішнього розпорядку бази практики", "висока виконавська дисципліна" і т.д.);

б) високомотивованим до виконання завдань практики ("зацікавленість, допитливість", "готовність виконувати ту роботу, яку пропонує керівник практики", "щоб не відбував практику, а бажав чомусь навчитися");

в) ґрунтовно підготовленим теоретично ("наявність знань законодавчої бази, спеціальних дисциплін, історії закладу, в якому проходить практику", "ґрамотна достовірна інформація про людей, з якими буде спілкуватися, надавати допомогу", "ґрамотне, науково - обґрунтоване письмове оформлення відповідної документації");

ґ) з розвиненими професійно важливими якостями ("ґуманне ставлення до тих, кого буде обслуговувати", "витримка в практичній роботі серед людей");

д) вдячним за наставництво ("повага, довіра, вдячність за наставництво і керівництво практикою").

Студенти, в свою чергу, від керівників практики базових установ очікують:

а) високого професіоналізму ("майстерність", "допомога в ситуаціях, які можуть вибити з колії", "вміння пояснити теоретичні засади функціонування закладу на практичному рівні");

б) створення сприятливих, можливо навіть дещо штучних умов проходження практики ("створення полегшених умов для виконання роботи", "не перевантажувати, але і не позбавляти роботи");

в) готовності керівників будувати суб'єкт-суб'єктні відносини зі студентами ("повинен розуміти студентів", "здатність до комунікабельності на буденному і професійному рівнях", "взаєморозуміння та солідарність", "взаємоповага, довіра");

ґ) змістовності практики ("надання порад, навичок, прийомів з власного досвіду", "підштовхне мене до перетворення моїх теоретичних знань у практичні навички", "організація практичної роботи студентів з певною ґрупою людей, що потребують допомоги").

Очікування керівників баз практики від викладачів університету:

а) розподіл відповідальності за організацію та проходження практики студентом ("повна взаємодія в керівництві практикою", "періодичні зустрічі і коригування плану практики студентів", "контроль за проходженням практики", "мати можливість спільно вирішувати проблеми, що виникатимуть");

б) високої готовності до співпраці та відвертості ("постійного контакту з викладачем практики", "взаєморозуміння", "тісного контакту, узгодженості в діях".

Викладачі практики від керівників практики очікують:

а) співпраці та відвертості в стосунках;

б) створення сприятливих умов для проходження практики студентами;

в) здійснення безпосереднього контролю за студентами;

г) участі в розробці організаційно-методичних матеріалів з питань практики.

Викладачі практики очікують від студентів:

а) активності ("участь у підготовці до практики", "зацікавленість у справах закладу", "ініціативність");

б) відповідальності та самодисципліни ("виконання всіх видів завдань", "дотримання умов практики", "своєчасне і якісне оформлення звітних документів"),

в) щирих та відвертих взаємостосунків ("бажання іти на контакт при виникненні проблем або конфліктних ситуацій").

Студенти від викладачів практики:

а) високого рівня фахової підготовки ("достатній теоретичний рівень", "дає поради, але в ситуації не втручається", "очікую допомоги по ознайомленню з теорією тієї ділянки, якою я буду займатися на практиці: роз'яснення наукових підходів до неї, історії");

б) активної підготовки студентів до практики: ("дати необхідні теоретичні знання: правові та з особливостей спілкування з певними групами клієнтів", "буде займатися організацією практики");

в) здійснення постійного контролю ("здійснення загального контролю за студентом та керівником практики", "постійно спостерігати за студентами").

Таким чином, основні розбіжності в індивідуальних очікуваннях стосувалися:

1. Розуміння розподілу відповідальності за процеси та результат проходження практики студентами (кожна з сторін сподівається на більш активну позицію з боку інших).

2. Рівня підготовленості та мотивованості студентів-практикантів.

Заслуговує на увагу те, що всі три сторони сподіваються на позитивний стиль взаємовідносин (взаємодовіра, взаємоповага, відвертість) під час практики і вважають його важливою передумовою її ефективності.

Проте педагогічна практика переконує, що основні розбіжності в кожних очікуваннях стосувалися своєрідності особистості кожного практиканта, що, як відомо, правило в період, коли адміністративно-бюрократичні, авторитарні принципи та способи діяльності баз практик були визначальними, і що призвело до такого: опинившись у гущі суперечностей між ідеальними уявленнями і практикою реального буття. юнаки та дівчата продовжують пасувати перед труднощами, виявляють недостатню моральну стійкість. переконуються в тому, що жити потрібно лише для себе, дотримуючись зовнішнього звичаю, демонструючи зовнішню активність. Досить поширився тип особистості зі зниженим почуттям відповідальності, недостатньо розвиненою ініціативою та слабкою дисципліною, розмитим почуттям громадського обов'язку [1, 108].

У процесі включення у практику встановлення та реалізації взаємовідносин студент переосмислює, переоцінює, розширює, поглиблює, систематизує і, що особливо важливо, переживає гуманні пізнання, перетворюючи їх на оформлені знання, переконання та ставленнєвий досвід. У цей час у нього формуються відповідні ставленнєві вміння та навички [1, 121].

При виявленні педагогічних умов, що дійово впливають на гуманізацію стосунків практикантів і керівників практик, важливе значення має те, що виховання існує повсюдно, будучи специфічним аспектом будь-якої взаємодії людей, воно є обов'язковим компонентом цього процесу. Такий підхід дозволяє зрозуміти, що гуманістичний потенціал виховання залежить від гуманістичного потенціалу взаємодії людей, їхніх взаємин. Ключове значення для нас має його гідність з боку класу, групи, зокрема вибору потрібних форм гуманного, поважного ставлення до людини; поглиблення і розширення особистісної самосвідомості студентів; утвердження значущості особистості взагалі і значущості конкретної особистості зокрема.

Не менш важливою умовою, що впливає на розвиток гуманістичних цінностей студентів, є виховання адекватної самооцінки й оцінки поведінки однолітків. Її реалізацію забезпечує системність аналізу і моральної оцінки студентами та керівниками практик результатів і мотивів вчинків в ситуаціях морального вибору. Недооцінка власної особистості, неповага до себе. самоприниження, так само й як завищена думка про себе, зверхність і почуття переваги призводять до духовного відчуження особистості, агресії й прагнення гідності інших [1, 141].

Подальша робота в малих групах дозволила сформулювати узагальнені очікування від функціональних груп - студентів, викладачів практики, керівників практики від установ, які були більш реалістичними та конкретними.

Результатом групової дискусії, що була наступним етапом роботи семінару, стало узгодження функціональних ролей та розподіл відповідальності під час проходження практики.

Так, студенту для успішного проходження практики необхідно:

- 1) мати достатній рівень теоретичних знань;
- 2) знати і розуміти завдання практики;
- 3) проявляти інтерес та активну позицію щодо здобуття знань та професійних навичок;
- 4) намагатися формувати позитивні взаємовідносини з працівниками та клієнтами соціального закладу;
- 5) засвоювати основні цінності соціального працівника;
- 6) якісно оформити звітні документи;
- 7) вносити пропозиції щодо вдосконалення моделі педагогічної практики.

Керівник практики від базової установи повинен:

- 1) ознайомити студентів з метою, завданнями та формами роботи закладу, представити їх колективу;
- 2) створити умови для ознайомлення з усіма ланками роботи соціального закладу;
- 3) надавати консультації з питань професійної діяльності;
- 4) будувати професійні стосунки зі студентами на основі взаємоповаги та взаєморозуміння;
- 5) ставити конкретні індивідуальні завдання;
- 6) здійснювати поточний контроль за роботою студентів;
- 7) провести аналіз практичної діяльності студента та зробити попередню оцінку практики.

Взаємовідносини між практикантами, керівниками практики та викладачами(керівниками практики від ВНЗу) мають ряд ознак. З одного боку, взаємна відповідальність і вимогливість (відносини партнерства), відповідальна залежність, з іншого – зацікавленість в особистості кожного,

гуманістичний характер, з третього – атмосфера, яка стимулює саморозкриття індивідуальності кожного студента. Всі ці три моменти не замінюють один одного і не виникають як наслідок іншого. Кожний з них повинен стати предметом спеціальної турботи кожного учасника педагогічної практики [1, 145].

Ураховуючи таке велике значення відносин для загальної активності особистості при побудові нею свого повсякденного буття, а саме під час проходження педагогічної практики, таку помітну їх роль у характері її життєдіяльності, провідне місце під час проходження практик має належати формуванню відносин, ансамбль яких дає високоморальну, духовно багату особистість із високим рівнем моральності, гуманності [1, 98].

Аналіз досвіду дає підстави стверджувати, що дуже часто на шляху освоєння тих чи інших цінностей перед студентами виникають утруднення насамперед особистісного характеру, пов'язані зі стереотипними установками і реакціями. По своїй природі ці утруднення відносяться до сфери міжособистісної взаємодії, позбутися яких можна, застосовуючи соціально-психологічні методи, у тому числі тренінг [5, 624].

Тому першочерговим завданням процесу проходження практики є формування в кожного студента, у тому числі й у керівників практик, ставлення до людини, визнання її найвищою цінністю. ціннісне ставлення до людини, визнання її найвищою життєвою цінністю з необхідністю породжує такі гуманні цінності, як поважання людської гідності, милосердя, людяність, терпимість, вміння пробачати, не заподіювати людям зла, протидіяти йому. Ці цінності спрямовані на затвердження в усіх сферах людського життя – праці, побуті, міжособистісних відносинах – принципів гуманізму, піднесення власної гідності людини, гуманних взаємовідносин. Вони становлять змістовну сторону гуманізації відносин студентів та керівників практики [1, 98].

Література:

1. Білоусова В.О. Теорія і методика гуманізації відносин старшокласників у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи: монографія. – К.: ІЗМН, 1997. – 192 с.
2. Блюмкин В.А. Мир моральных ценностей // Новое в жизни, науке, технике. Сер. Этика. – 1981. - №8. – С.28.
3. Педагогіка: Навчальний посібник / Галузяк В.М., Сметанський М.І., Шахов В.І. – 2-е вид. – Вінниця: Книга-ВЕГА, 2003. – 416 с.
4. Сухомлинський В.О, Вибрані твори. В 5-ти т. – Т.1. – К. – 1976. – 654 с.
5. Тимошук І.В. Формування в студентів адекватних уявлень про сутність гуманістичних цінностей // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. – Вип. 6. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – 701 с.
6. Фромм Е. Бегство от свободы; Человек для себя. – М.: 000 "Попурри", 2000. – 672 с.

Анотація

Гуманізація взаємовідносин учасників практики: портрет на основі взаємних очікувань.

Багрій В. Н.

У статті розкриваються взаємовідносини між практикантами, керівниками практики та викладачами (керівниками практики від ВНЗу). Взаємна відповідальність і вимогливість (відносини партнерства), відповідальна залежність; зацікавленість в особистості кожного; атмосфера, яка стимулює саморозкриття індивідуальності кожного студента - предмети спеціальної турботи кожного учасника педагогічної практики.

Провідне місце під час проходження практик має належати формуванню відносин, ансамбль яких дає високоморальну, духовно багату особистість із високим рівнем моральності, гуманності.

Гуманизация взаимоотношений участников практики: портрет на основе взаимных ожиданий.

Багрій В.Н.

В статье раскрываются взаимоотношения между практикантами. Руководителями практик и преподавателями (руководителями практики от ВНЗ). Взаимная ответственность та требовательность (относительно партнерства), ответственная зависимость; заинтересованность в личности каждого; атмосфера, которая стимулирует самораскрытие индивидуальности каждого студента – предметы специальной заботы каждого участника педагогической практики.

Ведущее место во время прохождения практики принадлежит формированию отношений, ансамбль которых дает высокоморальную, духовно богатую личность с высоким уровнем моральности, гуманности.

The participants of practice relationship humanization: the portrait on the basis of mutual expectance.

V.Bagriy

The article deals with the relationship between practioneers, people responsible for practice and the teachers (who guide the practice in higher education establishment) Mutual responsibility and resistance (concerning the partnership), responsible interrelation; interest in the personality; atmosphere that stimulates student's active communication with the world – are the main aspects of care for each participant of pedagogical practice.

The main role during the practice is payed to the formation of relations, that influence the development of personality rich in spiritual, highly moral values.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Багрій Вікторія Неофідівна

викладач кафедри педагогіки і психології
Хмельницького національного університету

Домашня адреса:

29025, м. Хмельницький,
вул. Вишнева, б.135, кв.24.
т. (0382) 55-61-77

Робоча адреса:

29016, м.Хмельницький,
вул. Інститутська, 11,
Хмельницький національний університет,
кафедра педагогіки і психології
т. (0382) 72-74-44

Рекомендація

Стаття *"Гуманізація взаємовідносин учасників практики: портрет на основі взаємних очікувань"* присвячена проблемі професійно-педагогічної підготовки студентів університетів, майбутніх соціальних педагогів, які за родом своєї діяльності мають демонструвати найвище виявлення людяності, чуйності, терпимості, відповідальності та турботи за іншу людину.

Чільне місце у структурі ціннісних орієнтацій посідають гуманістичні цінності, в основі яких є ставлення до людини та продуктів її діяльності.

Мета статті полягає в тому, щоб через учасників педагогічного процесу, а саме студентів, керівників практик та керівників університету (викладачів), через їх очікування, обґрунтувати шляхи формування у них уявлень про сутність гуманістичних цінностей.

Ураховуючи велике значення відносин для загальної активності особистості при побудові нею свого повсякденного буття, а саме під час проходження педагогічної практики, таку помітну їх роль у характері її життєдіяльності, провідне місце під час проходження практик має належати формуванню відносин, ансамбль яких дає високоморальну, духовно багату особистість із високим рівнем моральності, гуманності.

Доцільно подати статтю у розділ збірника "Теоретико-методологічні проблеми підготовки фахівців у системі неперервної освіти"

Рекомендація надана

канд.пед.наук, доц.

Гомонюк О.М.